

อุททอง ต้นทางประวัติศาสตร์ไทย

ที่ อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี

กรมศิลปากร แบ่งปันความรู้สู่ชุมชน
ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุททอง จ.สุพรรณบุรี
วันศุกร์ที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2556 ระหว่าง 08.00-12.00 น.
มีแจกหนังสือ **อุททอง ต้นทางประวัติศาสตร์ไทย**
โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ

อุททอง ต้นทางประวัติศาสตร์ไทย

หมายถึง อุททองมีชุมชนบ้านเมือง 2,000 ปีมาแล้ว
เก่าสุดในภาคกลาง แล้วขยายตัวเติบโตก้าวหน้าสืบเป็น
ประเทศไทย

เอกสารโบราณเรียกดินแดนอุททองว่า สุวรรณภูมิ ต่อ
มามีรัฐสุพรรณภูมิ หรือสยาม ที่ได้ร่วมกับรัฐอยุธยา-ละโว้
สถาปนากรุงศรีอยุธยา เป็นราชอาณาจักรสยามแห่งแรก
แล้วสืบเป็นกรุงธนบุรี เป็นกรุงรัตนโกสินทร์ จนปัจจุบัน
เป็นประเทศไทย

เรียกสั้นๆ ว่า อุททอง ต้นทางไทย

แรกรับอารยธรรมอินเดีย มีระบบการปกครองแบบพระราช
หรือกษัตริย์ แล้วชุดคูน้ำก่อคันดินล้อมรอบศูนย์กลางอำนาจ โดย
ชักน้ำจากพหุทางนาควาศึกดีลัทธิในศาสนาผีที่มีมาก่อนให้ไหล
ลงห้วยพหุทางนาคว มาใช้ในคูน้ำที่ขุดไว้ แล้วสร้างพุทธสถานไว้ริม
ห้วยน้ำศักดิ์สิทธิ์ด้วย

หินตั้งในศาสนาผีที่มีอยู่ก่อนบนทิวเขาพระต่อเนื่องเขาทำ
เทียม และที่อื่นๆ ซึ่งอยู่ต่อเนื่อง ก็ถูกปรับบางแห่งให้เคลือบด้วย
ศาสนาพราหมณ์และพุทธ โดยยังรักษาลัทธิไว้เหมือนเดิม อาจ
นับเป็นต้นแบบศาสนาผี พราหมณ์ พุทธ สืบถึงยุคหลังๆ จนทุกวันนี้
นักปราชญ์สมัยหลังๆ เรียกยุคนี้ว่า ทวารวดี แล้วพบหลักฐาน
ว่าอุททองเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาเก่าแก่ที่สุดของไทย ยุคทวาร
วดี ที่ส่งแบบแผนให้บ้านเมืองอื่นๆ ทั้งบริเวณภาคกลางลุ่มน้ำ
เจ้าพระยา เช่น นครปฐม, ราชบุรี, เพชรบุรี, ชัยนาท, นครสวรรค์,
ลพบุรี, นครนายก, ปราจีนบุรี, ชลบุรี ฯลฯ และลุ่มน้ำอื่นๆ

ทวารวดี หมายถึง ดินแดน (หรือบ้านเมือง) ที่มีช่อง
ทางคมนาคมติดต่อเข้าออกทุกทิศทาง กว้างขวาง สะดวก
สบาย และอุดมสมบูรณ์

ทวาร แปลว่า ช่อง, ทาง, ประตู, ทางเข้าออก วดี แปล
ว่า มี, ทรงไว้ซึ่ง

ทวารวดี เป็นชื่อศักดิ์สิทธิ์จากคัมภีร์ของอินเดีย คือ
ราชธานีของพระกฤษณะ

เมืองอุททองยุคทวารวดีมีขอบเขตปกคลุมทิวเขาด้านตะวันตก
ของเมือง กับที่ราบเชิงเขาและที่ราบลุ่มรอบๆ

โดยมีแนวคันทำนบน้ำ (คนยุคปัจจุบันเรียกถนนท้าวอุททอง)
และอ่างเก็บน้ำ (คนยุคปัจจุบันเรียก คอกช้างดิน) เป็นระบบ
ควบคุมน้ำอุปโภคบริโภค

ส่วนพื้นที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบกำหนดเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์
ศูนย์กลางการปกครองที่ตั้งตำแหน่งหรือคุ้มหลวงของคนชั้นสูง เช่น
พระราชวัง, มหาอำมาตย์มนตรี, ฯลฯ

สุวรรณภูมิ สังคมวัฒนธรรม

ชนชั้นทวารวดี มี ชนชั้นสูง กับ ชนชั้นสามัญ ดังนี้
ชนชั้นสูง คือ ชนชั้นปกครอง ประกอบด้วย กษัตริย์ (พระ
ราชา), เจ้านาย, ขุนนาง, ผู้นำชุมชนพื้นเมือง อาจรวมนักบวช
(นักพรต, พระสงฆ์, พราหมณ์) อยู่ด้วย

ชนชั้นสามัญ คือ ชนชั้นถูกปกครอง ประกอบด้วย ชาวไร่
ชาวนา, ชาวเมือง, ช่างฝีมือ (ศิลปิน), พ่อค้าย่อยและพ่อค้าทาง
ไกล, นักบวช, ข้าราชการ, และนาคว

นาคว หมายถึง คนพื้นเมือง ล้วนเป็นชนชั้นสามัญระดับล่างๆ
โดยรูปศัพท์ นาคว แปลว่า เปลือย คล้ายงู ซึ่งไม่มีขน เท่ากับ
เปลือย

ชาวชุมชนพุทธวิป (อินเดีย) เรียกคนพื้นเมืองในสุวรรณภูมิว่านาคว
เพราะไม่ท่งห่มเสื้อผ้าเหมือนตน แต่ท่งเตี้ยๆ, ใบไม้ ห่อหุ้มอวัยวะ
เพศเฉพาะท่อนล่าง ส่วนท่อนบนเปลือยเปล่า

พระเจ้าอุททอง

พระเจ้าอุททองที่สร้างกรุงศรีอยุธยา ไม่ใช่ท้าวอุททองหนีโรคห่า
ไปจากเมืองอุททอง อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี ตามที่ตำราเขียนบอกไว้
ท้าวอุททอง ครองเมืองอุททอง อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี เป็นคนละ
องค์กับพระเจ้าอุททองที่สร้างกรุงศรีอยุธยา เพียงมีชื่ออุททองซ้ำกัน
แต่ไม่เกี่ยวข้องกัน

พระเจ้าอุททอง, ท้าวอุททอง เป็นวีรบุรุษในตำนาน ไม่มีตัวตน
อยู่จริง

อุททอง ต้นทางประวัติศาสตร์ไทยมีความเป็นมาอย่างย่อๆ ดังนี้
① 3,000 ปีมาแล้ว มีคนคิดคำบรรพ์ เดินทางผ่านไปมาทั่ว
อุททอง แล้วตั้งหลักแหล่งชั่วคราว

② 2,000 ปีมาแล้ว (หลัง พ.ศ.500) มีชุมชนบ้านเมือง
สุวรรณภูมิ นับถือศาสนาผี มีหินตั้ง

③ 1,500 ปีมาแล้ว (หลัง พ.ศ.1000) อุททองเป็นศูนย์กลาง
พุทธศาสนา ทวารวดี เก่าสุด

④ 1,000 ปีมาแล้ว (หลัง พ.ศ.1500) อุททองอยู่บนดินแดน
สยาม ทั่ววัฒนธรรมขอม มีเครือข่ายกว้างขวาง

④ 1,000 ปีมาแล้ว (หลัง พ.ศ.1500) อยู่ทองอยู่บนดินแดนสยาม รับวัฒนธรรมขอม มีเครือข่ายกว้างขวาง

⑤ 800 ปีมาแล้ว (หลัง พ.ศ.1700) อยู่ทองไม่เคยร้าง มีแต่ลดความสำคัญลงเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสุพรรณภูมิที่สุพรรณบุรี

⑥ 500 ปีมาแล้ว (หลัง พ.ศ.2000) อยู่ทองเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา ราชอาณาจักรสยามแห่งแรก ซึ่งมีพัฒนาการต่อไปเป็นกรุงธนบุรี, กรุงรัตนโกสินทร์ คือประเทศไทยปัจจุบัน

ศูนย์กลางพุทธศาสนา ทวารวดี เก่าสุด

ศาสนาพราหมณ์และพุทธจากอินเดียและลังกา เมื่อราว 1,500 ปีมาแล้ว หรือหลัง พ.ศ. 1000 มากับเรือพ่อค้านักเดินทาง ขึ้นฝั่งทะเลอันดามัน ทางเมืองทวาย (พม่า)

จากนั้นเดินบกผ่านช่องเขา เข้าเขต จ.กาญจนบุรี ลงแควน้อย ล่องแม่กลอง ผ่านน้ำทวน ถึงลำน้ำจรเข้สามพัน

แล้วเริ่มเผยแผ่ศาสนาพราหมณ์และพุทธที่อู่ทองเป็นแห่งแรกในไทย

ศูนย์กลางการปกครองที่ตั้งตำหนักหรือคฤหาสน์ของคนชั้นสูง เช่น พระราชา, มหาอำมาตย์มนตรี, ฯลฯ

ผู้คนและชนชั้น

สังคมทวารวดี เป็นสังคมซึ่งประกอบด้วยชนหลายเผ่าพันธุ์ เพราะเป็นรัฐที่เปิดออกสู่ทะเล และอยู่บนเส้นทางการติดต่อกับภูมิภาคส่วนใน

พื้นฐานทางเศรษฐกิจ คือ การค้าตามเมืองท่าชายฝั่ง และเกษตรกรรมปลูกข้าวในที่ลุ่มน้ำล้นคลอง ใช้แรงควายทำนาในที่ลุ่ม เริ่มเปลี่ยนมาใช้พันธุ์ข้าวเมล็ดเรียวยาว (ข้าวเจ้า) ซึ่งนิยมบริโภคกันจนปัจจุบัน แม้ว่าพันธุ์ข้าวเมล็ดป้อม (ข้าวเหนียว) จะแพร่หลายอย่างมากก็ตาม

ชาวทวารวดี เป็นชนชาติผสมจากคนหลายเผ่าพันธุ์ ประกอบด้วย มอญ, ไท, สาม, สยาม เป็นหลัก

มีคนจากที่ห่างไกลทางทะเลปะปนอยู่ด้วย เช่น จีน, อินเดีย, ลิงหล (ลังกา), อาหรับ, เปอร์เซีย (อิหร่าน), ฯลฯ

คนต่างชาติ ปูนปั้น ราวหลัง พ.ศ.1000 สวมหมวกทรงกรวยแหลม คล้ายชาวตะวันตกยุคกลาง พบที่เมืองอู่ทอง อ.อู่ทอง จ.สุพรรณบุรี

ภาษาทวารวดี มีทั้งภาษามอญทวารวดี และ บาลี, สันสกฤต

ภาษามอญทวารวดี อยู่ใกล้เคียงกับเผ่าพันธุ์อื่น ซึ่งมีทั้ง ไท, สาม, สยาม, และเขมร

อักษรทวารวดี มาจากอักษรปัลลวะ หรืออักษรคณห์จากอินเดียได้ เป็นแม่แบบของอักษรอื่นๆ ในสุวรรณภูมิ เช่น อักษรมอญ, อักษรเขมร, อักษรกวิ (ทางคาบสมุทรมลายู)

พระเจ้าอู่ทอง, ท้าวอู่ทอง เป็นวีรบุรุษในตำนาน ไม่มีตัวตนอยู่จริง

ศิลปะอู่ทอง, พระพุทธรูปอู่ทอง

เศียรพระธรรมิกราช สัมฤทธิ์ แบบอู่ทอง หรือแบบอโยธยา เคยเป็นพระประธานของพระวิหารหลวงวัดธรรมิกราช (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา จ.พระนครศรีอยุธยา)

ศิลปะอู่ทอง และพระพุทธรูปอู่ทอง ไม่เกี่ยวกับชื่อเมืองอู่ทอง ที่ อ.อู่ทอง จ.สุพรรณบุรี ซึ่งมีมาตั้งแต่ยุคสุวรรณภูมิ ราวเรือน พ.ศ.1 สิบนเนื่องถึงยุคทวารวดี ราวหลัง พ.ศ.1000 จนถึงราว พ.ศ.1600

แต่ศิลปะอู่ทองและพระพุทธรูปอู่ทอง มีอายุหลังลงมาอีก กล่าวคือหมายถึงงานช่างที่กำหนดอายุได้ก่อน (พ.ศ. 1893) พระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา ราว 100 ปี ลงมาจนถึงช่วงต้นของสมัยอยุธยาโดยสร้างตามงานช่างแบบขอม ผสมกับแบบทวารวดี ราวระหว่าง พ.ศ.1800-2000

(บน) ลูกปัดหินแก้ว และ (ล่าง) ลูกปัดทองคำ ขนาดเล็ก พร้อมจี้ทองคำฝังพลอย ตัวจี้เป็นรูปร่างกลมมีริ้วคมิโดยรอบ ขอบทำลายเม็ดไขปลา ตรงกลางมีพลอยสีชาวยประดับ พบแยกกัน

(บน) ลูกปัดหินแก้ว และ (ล่าง) ลูกปัดทองคำ ขนาดเล็ก พร้อมจี้ทองคำฝังพลอย ตัวจี้เป็นรูปวงกลมมีรัศมีโดยรอบ ขอบทำลายเม็ดไข่มุก ตรงกลางมีพลอยสีขาวประดับ พบแยกกันแล้วรวมด้วยกันทีหลัง ที่เมืองอุททอง อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี

ลูกปัดมีความหมายหลายอย่าง เช่น เป็นเครื่องรางของขลัง เพราะมีเสียงกระทบกัน ป้องกันผีร้าย หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ, เป็นเครื่องหมายของอำนาจ ใครมีลูกปัดมาก มีอำนาจมาก, เป็นของมีค่าใช้แลกเปลี่ยนเสมือนเงินตรา, เป็นเครื่องประดับแสดงฐานะทางสังคม

ภาษาทวารวดี มีทั้งภาษามอญทวารวดี และ บาลี, สันสกฤต

ภาษามอญทวารวดี อยู่ใกล้เคียงกับเผ่าพันธุ์อื่น ซึ่งมีทั้ง ไต, สาม, สยาม, และเขมร

อักษรทวารวดี มาจากอักษรปัลลวะ หรืออักษรคุณห์ จากอินเดียใต้ เป็นแม่แบบของอักษรอื่นๆ ในสุวรรณภูมิ เช่น อักษรมอญ, อักษรเขมร, อักษรกวิ (ทางคาบสมุทรมลายู)

ก่อนศิลาจารึก คำสันสกฤตว่าบุษยศิริ ยังถึงพุทธสถานยุคพระเจ้าอโศกบนเขาในอินเดีย พบบนเขาด้านตะวันตกเมืองอุททอง อ.ทอง จ.สุพรรณบุรี

เศียรพระธรรมิกราช สัมฤทธิ์ แบบอุททอง หรือแบบอโยธยา เคยเป็นพระประธานของพระวิหารหลวงวัดธรรมิกราช (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา จ.พระนครศรีอยุธยา)

ศิลปะอุททอง และพระพุทธรูปอุททอง ไม่เกี่ยวกับชื่อเมืองอุททอง ที่ อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี ซึ่งมีมาตั้งแต่ยุคสุวรรณภูมิ ราวเรือน พ.ศ.1 สิบเนื่องถึงยุคทวารวดี ราวหลัง พ.ศ.1000 จนถึงราว พ.ศ.1600

แต่ศิลปะอุททองและพระพุทธรูปอุททอง มีอายุหลังลงมาอีก กล่าวคือหมายถึงงานช่างที่กำหนดอายุได้ก่อน (พ.ศ. 1893) พระเจ้าอุททองสร้างกรุงศรีอยุธยา ราว 100 ปี ลงมาจนถึงช่วงต้นของสมัยอยุธยาโดยสร้างตามงานช่างแบบขอม ผสมกับแบบทวารวดี ราวระหว่าง พ.ศ.1800-2000

และเมืองอุททองก็ไม่ใช่อันศูนย์กลางของศิลปะอุททองด้วย เพราะพบศิลปะอุททองอยู่ในแถบเมืองสุพรรณบุรี-สรรคบุรี-ชัยนาทมากกว่า

ด้วยเหตุนี้จึงมีนักวิชาการเห็นว่าไม่ควรใช้คำว่าสมัยหรือแบบอุททอง เพราะจะทำให้สับสนปนกับชื่อเมืองอุททอง ยุคสุวรรณภูมิ-ทวารวดี ระหว่าง พ.ศ.1000-1600 แต่ควรเรียกชื่ออื่น เช่น สกูลช่างอโยธยา, สกูลช่างสุพรรณบุรี-สรรคบุรี

สยาม ประเทศไทย

สุจิตต์ วงษ์เทศ

www.sujitwongthes.com

วัฒนธรรมมีชีวิต ที่เมืองอุททอง

พุทฺธนาถ เป็นชื่อยอดเขาลูกหนึ่งบนทิวเขาคดคีลลิตีที่มีหลายยอดในชื่อต่าง ๆ กัน (เช่น เขารางกะปัด, เขาพระ, เขาทำเทียม, เขาถ้ำเสือ) ของทิวเขาด้านหลัง (หรือด้านตะวันตก) เมืองอุททอง อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี

ชื่อเขาพุทฺธนาถ หมายถึง ยอดเขาที่มีน้ำผุดขึ้นจากใต้ดิน แล้วไหลคดเคี้ยวเป็นแนวยาวคล้ายหางพญานาคลงดินเขา

พุ แปลว่า ผุดขึ้น, แดกขึ้น แล้วเรียกน้ำที่ผุดขึ้นมาจากใต้ดินด้วยแรงดันธรรมชาติภายในว่าน้ำพุ

น้ำพุ น้ำผุดที่ไหลคดเคี้ยวจากบนเขาลงดินเขา แล้วไหลผ่านช่องเขาลงสู่ที่ราบระหว่างเขาพระทางเหนือ กับเขาทำเทียมทางใต้ กลายเป็นทางน้ำใหญ่เรียก ห้วยทางนาถ (ห้วย หมายถึงทางน้ำไหล เป็นแนวยาวจากภูเขา)

ห้วยทางนาถ ไหลจากช่องเขาคดคีลลิตีด้านตะวันตก ลงที่ราบเชิงเขาลาดเอียงสู่ด้านตะวันออก แล้วเข้าคูเมืองอุททอง หล่อเลี้ยงผู้คนในเมือง ก่อนไหลลงแม่น้ำจรเข้สามพันไปออกแม่น้ำท่าจีน

บริเวณใต้อ่างเก็บน้ำเขาพระ เห็นสันอ่างเป็นแนวอยู่มุมขวาด้านล่าง ตรงแนวไม้หนาทึบเป็นทางน้ำคดคีลลิตีเรียกพุทฺธนาถ ไหลไปทางซ้ายลงที่ราบเข้าคูเมืองอุททอง แต่ปัจจุบันไม่มีน้ำไหล เพราะถูกทำลายหมดแล้ว ส่วนทิวเขาที่เห็นแว่ห่างคือบริเวณที่เคยมีเอกราชรับสัมปทานระเบิดหินเอาหินไปขาย แล้วเหลือเป็นแผ่นผาไว้เป็นอนุสรณ์ ที่มีผู้คิดสลักเป็นพระพุทธรูปใหญ่ที่สุดในโลก แต่ไม่มีหลักประกันว่าต่อไปข้างหน้าจะมีสิ่งก่อสร้างศาสนสถานขนาดใหญ่ที่สุดในโลกอะไรขึ้นมาอีก? ถ้าไม่ควบคุมอย่างเคร่งครัดระมัดระวัง ความยั่งยืนของวัฒนธรรมมีชีวิตก็ย่อยยับ

บนยอดเขาพุททางนาคอันศักดิ์สิทธิ์ อ.ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ นักวิชาการอิสระ
สำรวจพบหินตั้งเนื่องในศาสนาผี ราว 2,000 ปีมาแล้ว โดยใช้งานต่อเนื่องในศาสนา
พุทธยุคทวารวดี ราว 1,500 ปีมาแล้ว

น้ำที่ผุดจากเขาพุททางนาค แล้วไหลเป็นห้วยทางนาคลงสู่ที่ราบจึงเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์
หมายความว่าสองฝั่งห้วยทางนาคก็เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วย

คนยุคทวารวดีเมื่อรับศาสนาพุทธจึงสร้างพุทธสถาน เป็นสถูปเจดีย์, วิหาร, และ
อื่นๆ ไว้สองฝั่งห้วย นักโบราณคดีกรมศิลปากรจึงขุดพบธรรมจักรสลักบนหิน พร้อม
เส้าแปดเหลี่ยมกับแท่นรองรับธรรมจักร สัญลักษณ์พุทธศาสนายุคพระเจ้าอโศก บน
ฝั่งห้วยทางนาค

ห้วยทางนาค ยุคทวารวดีเป็นทางน้ำกว้างใหญ่ มีน้ำไหลแรงตลอดปี เพราะมี
ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์กักเก็บน้ำไว้บนเขาพุททางนาค จึงไม่ขาดน้ำ

แต่ยุคปัจจุบันไม่มีน้ำไหล แม่น้ำขังก็หายากมากๆ ยิ่งถึงหน้าแล้งไม่มีน้ำสักหยด
อ่างเก็บน้ำเขาพระที่ลงทุนสร้างไว้หวังจะกักเก็บน้ำไว้ใช้ในตัวอำเภอ จึงไม่มีน้ำ
ให้เก็บกัก ก็เหลือแต่ซากสันอ่างไว้เป็นอนุสรณ์สถาน

วัฒนธรรมมีชีวิต แต่คนนั้นแหละมีส่วนทำลายให้วัฒนธรรมไร้ชีวิต

ทางการไม่ว่าส่วนกลาง, ส่วนภูมิภาค, หรือส่วนท้องถิ่น ถ้ารักจะทำเมืองอยู่ทอง
เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องห้ามสร้างอาคารสถานที่บริเวณสองฝั่งห้วย
ทางนาคนี้ แล้วหาวิธีกักเก็บน้ำไว้ในห้วยให้ได้